

De race om het grootste nationale museum

Spel rond artefacten leidt tot meer kennis over nationalisme in de negentiende eeuw

De geschiedenis tot 1500 wordt sinds dit jaar niet meer getoetst bij de centrale eindexamens van de havo. Hoewel die tijdvakken nog wel in de schoolexamens terugkomen, weet iedere docent dat de nadruk ook hier meer bij de periode na 1500 zal liggen. Koen Henskens bedacht een werkvorm die tijdens de behandeling van de meer moderne geschiedenis ook de eerste vier tijdvakken nog eens voorbij laat komen. Het werd een spel over nationalisme, archeologie en de oprichting van nationale musea in de negentiende eeuw.

Het kenmerkend aspect over de opkomst van nationalisme wordt in de schoolmethodes redelijk politiek ingevuld. Veel facetten van het nationalisme blijven hierdoor onderbelicht. Een ervan is de oprichting van nationale musea en de race om deze te vullen met de mooiste werelderfgoedstukken.

Glorie uitbreiden

Het verzamelen van artefacten uit de oudheid was al populair bij de hogere klassen in de achttiende eeuw, getuige de populariteit van de *Grand Tours* met een bezoek aan Rome als hoogtepunt. Vanaf de negentiende eeuw zien we echter dat ook overheden zich actief gaan bezighouden met het aanleggen van nationale collecties. Veel privécollecties worden opgekocht, overgenomen of geschonken, en elk zichzelf respecterend land richt nationale musea op. Bij de oprichting van het Louvre werd de volgende ambitie uitgesproken: 'Dit museum moet de grote rijkdommen van de natie laten zien... Ons land moet zijn glorie uitbreiden over alle tijden en alle volkeren; het nationaal museum zal kennis omarmen in al zijn vele schoonheidsvormen en zal de bewondering van het universum zijn. Door deze grootse ideeën te omarmen, waarlijk voor een vrij volk... zal het

museum... een van de meest krachtige illustraties zijn van onze natie!' (decreet uit 1792). De veroveringen van Napoleon die in de jaren erop volgden, zorgden voor de eerste systematisch georganiseerde kunstroof in de geschiedenis, waarbij alle onderworpen gebieden hun mooiste kunstschaten moesten inleveren om het Louvre te vullen. Napoleons veldtocht naar Egypte heeft naast veel kunstschaten voor het Louvre ook een ware Egyptekoorts in Europa veroorzaakt.

Opkomst van de archeologie

Het British Museum, dat al eerder was opgericht, werd ook echt actief in het begin van de negentiende eeuw dankzij giften, de aankoop van de beroemde sculpturen van het Parthenon in Athene van Lord Elgin (1816) en de Buste van Ramses II van Henry Salt (1818). Binnen no time werd Egypte overspoeld met archeologen uit alle Europese landen. Met de onafhankelijkheid van Griekenland, waardoor de kunstschaten niet meer het land uit mochten, kwamen ook de andere delen van het Ottomaanse Rijk – het Heilige Land en Mesopotamië – in beeld. Met name de Duitsers hebben hier grote opgravingen gedaan. Zo heeft Heinrich Schliemann zijn beroemde Schat van Priamus ►

Koen Henskens is vakdidacticus geschiedenis aan het Instituut voor Leraar en School van de HAN in Nijmegen. Hij heeft zich gespecialiseerd in speldidactiek in de les.

Graffiti van negentiende-eeuwse bezoekers op een stuk muur van de Tempel van Dendur. Deze Nubische tempel wordt tentoongesteld in het Metropolitan Museum in New York.

gevonden in Anatolië (1873) en hebben Duitse archeologen verder het grote Pergamon-altaar (1868-1878) en de processiemuren van Babylon opgegraven (vanaf 1899) en meegenomen naar de Berlijnse musea, waar ze nog steeds staan. In 1860 becommentarieerde Ernest Renan deze race om de kunstschaten als volgt: 'Leveranciers aan musea zijn door de landen gegaan als vandalen. Om een fragment van een hoofd, een stuk inscriptie te bemachtigen, zijn waardevolle oudheden tot fragmenten teruggebracht. Bijna altijd

tijdvakken van commissie-De Rooy. Ze zijn verdeeld in acht beschavingen: prehistorisch, Mesopotamisch, Egyptisch, Grieks, Romeins, Germaans, christelijk en islamitisch. Elk artefact in het museum is te koppelen aan een kenmerkend aspect uit de eerste tijdvakken en met alle artefacten zijn ook alle kenmerkende aspecten voorbijgekomen. Afhankelijk van de bekend- en bijzonderheid van elk artefact levert het nationaal prestige op voor het land. De speler met het meeste nationaal prestige wint het spel.

Om het competitie-element van de race te vergroten, kan elk museum elke ronde de hulp inschakelen van een van zeven karakters. Zo kunnen ze een archeoloog of donateur inschakelen voor extra artefacten. Ze kunnen een ingenieur inhuren om grote objecten als tempels te verplaatsen. Maar om het spannend te houden kan een museum ook een kunstdief inschakelen die van een ander rooft, of een expert inhuren die een kunstwerk van een ander museum als onecht bestempeld. Een romanticus kan roepen om restitutie van bepaalde artefacten, maar een museum kan zich met behulp van politieke steun daar weer tegen beschermen. Alle karakters in het spel zijn gebaseerd op historische figuren (deze worden toegelicht in de lesuitleg). De leerlingen zitten dus in een race om het mooiste en grootste nationale museum te maken. Dat deze race in de negentiende eeuw ook zo gevoeld werd, blijkt wel uit een fragment van een brief van Henry Layard, een van de grootste archeologen uit de negentiende eeuw en grootleverancier van artefacten aan het British Museum: 'Ik denk dat we het voor elkaar krijgen sneller dan de Fransen enkele sculpturen naar Europa te vervoeren. Dit is erg belangrijk voor onze reputatie... Als de opgraving oplevert wat we tot nu toe zien, is er veel reden tot hoop dat het British Museum het Louvre zal verslaan.'

'De leerlingen zitten dus in een race om het mooiste en grootste nationale museum te maken'

ondersteund door een handlangers van het consulaat, hebben deze begerige vernietigers Egypte als hun eigen bezit gezien. De ergste vijand, echter, van de Egyptische oudheden, zijn nog steeds de Engelse en de Amerikaanse reizigers. De namen van deze idioten zullen worden doorgegeven aan ons nageslacht, omdat zij zo zorgvuldig zijn om hun naam op alle beroemde monumenten te krassen dwars over de meest delicate tekeningen.'

Het spel

De gemaakte werkvorm is een soort simulatie, waarbij leerlingen als het ware in de huid van een negentiende-eeuwse directeur van een nationaal museum kruipen. Elke leerling speelt een nationaal museum dat een collectie moet opbouwen. Door de leerlingen het concreet te laten ervaren, krijgen ze inzicht in het historische proces dat plaatsvond. Door zich met één museum te identificeren, beklijft de kennis ook beter.

De collectie die de leerling opbouwt, bestaat uit archeologische overblijfselen uit de eerste vier

Tekening van de Egyptische zaal in het British Museum in 1847. Bron: Wellcome Images.

Informatie over het spel

Uitgeverij Blink, de uitgever van de nieuwe geschiedenismethode SAGA, heeft het spel nu in druk. Als u geïnteresseerd bent, kunt u de speluitleg, de vervolgopdrachten en het spel vinden op www.saga.nl/nationale-museumspel. Voor overige vragen over het spel of speldidactiek, kunt u contact opnemen met **koen. henskens@han.nl**.

Vervolgopdrachten

Als het spel gespeeld is, hebben leerlingen het hele wordingsproces doorlopen. De musea van de leerlingen hebben natuurlijk niet dezelfde collectie als de echte historische musea. Een goede vervolgopdracht zou dan ook zijn om de leerlingen te laten uitzoeken in welke musea hun artefacten nu echt liggen. Vooral onderzoek naar hoe de artefacten gevonden zijn en hoe ze daar terecht zijn gekomen is zeer interessant. Leerlingen zullen gemotiveerd zijn omdat het nu immers om 'hun artefacten' gaat. Na onderzoek zou je de leerlingen de artefacten kunnen laten koppelen aan kenmerkende aspecten. Je zou ze hun eigen museum met zalen en thema's kunnen laten inrichten. Een mooie alternatieve vervolgopdracht, aangedragen door een docent tijdens een workshop in Nijmegen, is om de artefacten uit hun museum te laten samenvoegen en er vervolgens een selectie van te maken, om een Europees museum te maken. Door leerlingen te dwingen museumruimtes in te delen en thema's voor kamers te bedenken, zullen ze moeten nadenken over de inhoud en betekenis van de artefacten en meer verbanden tussen de artefacten leggen. Als afsluitende opdracht zou je ook goed een klassengesprek kunnen voeren over de vraag of al deze kunst wel thuishoort in deze Europese musea. Sinds de Elgin Marbles naar Engeland zijn verhuisd, is er controverse over waar opgegraven kunst thuishoort. Sir John Newport schreef in 1816 al over Elgin dat 'de eerwaarde heer misbruik heeft gemaakt op de meest onrechtvaardige manier en de meest schaamteloze plunderingen heeft uitgevoerd. Het was noodlottig dat een vertegenwoordiger van ons land deze objecten heeft gestolen die de Turken en andere barbaren als heilig beschouwden.' Veel andere Britten zagen het juist als een nobele zaak om alle archeologische bronnen te beschermen, zo blijkt uit een citaat van Wallis Budge, directeur van het British Museum in 1891: 'Welke individuele schuld gegeven mag worden aan individuele archeologen voor het verwijderen van mummies uit Egypte, elke onbevooroordeeld persoon die iets weet van het onderwerp moet toegeven dat als de mummie eenmaal overgeleverd is in de handen van de curatoren, en in het British Museum is geplaatst, het een veel betere

kans heeft om bewaard te worden dan in wat voor tombe dan ook, koninklijk of anders, in Egypte.' Sinds de Griekse onafhankelijkheid in 1830 wordt jaarlijks tevergeefs een verzoek gedaan aan de Britse regering voor restitutie van de Elgin Marbles. Met het argument dat de sculpturen Europees erfgoed zijn, en de Britse uittreding uit de Europese Unie is de strijd om de Marbles weer in hevigheid opgelaaid. Zo hadden Griekse voetbal-supporters vorige maand in een wedstrijd tegen een Engelse voetbalclub grote banners opgehangen met in 'Grieks' lettertype de tekst: 'History cannot be stolen! Give our Marbles back!' Zijn de leerlingen het hiermee eens, of niet? ■

In het spel kunnen de spelers hulp krijgen van verschillende karakters.

Literatuur

Alle citaten in het artikel zijn afkomstig uit

A World History of Nineteenth Century Archeology door Diaz-Andreu.

Aronsson, P. en **Elgenius, G.** (red.), *Building National Museums 1750-2010*.

Conference Proceedings from EuNaMus, European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen, Bologna 28-30 April, 2011 (Linköping 2011).

Diaz-Andreu, M. en **Champion, T.** (red.), *Nationalism and Archeology in Europe* (San Francisco 1996).

Diaz-Andreu, M., *A World History of Nineteenth Century Archeology. Nationalism, Colonialism and the Past* (Oxford 2007).

Dyson, S.L., *In Pursuit of Ancient Pasts. A History of Classical Archeology in the Nineteenth and Twentieth Centuries* (New Haven 2006).

Lindsay, I., *A History of Loot and Stolen Art: From Antiquity to the Present Day* (Londen 2013).

BBC-documentaire over Giovanni Belzoni, ingenieur en archeoloog. Te vinden op: youtu.be/Z24X0KFfCQ.